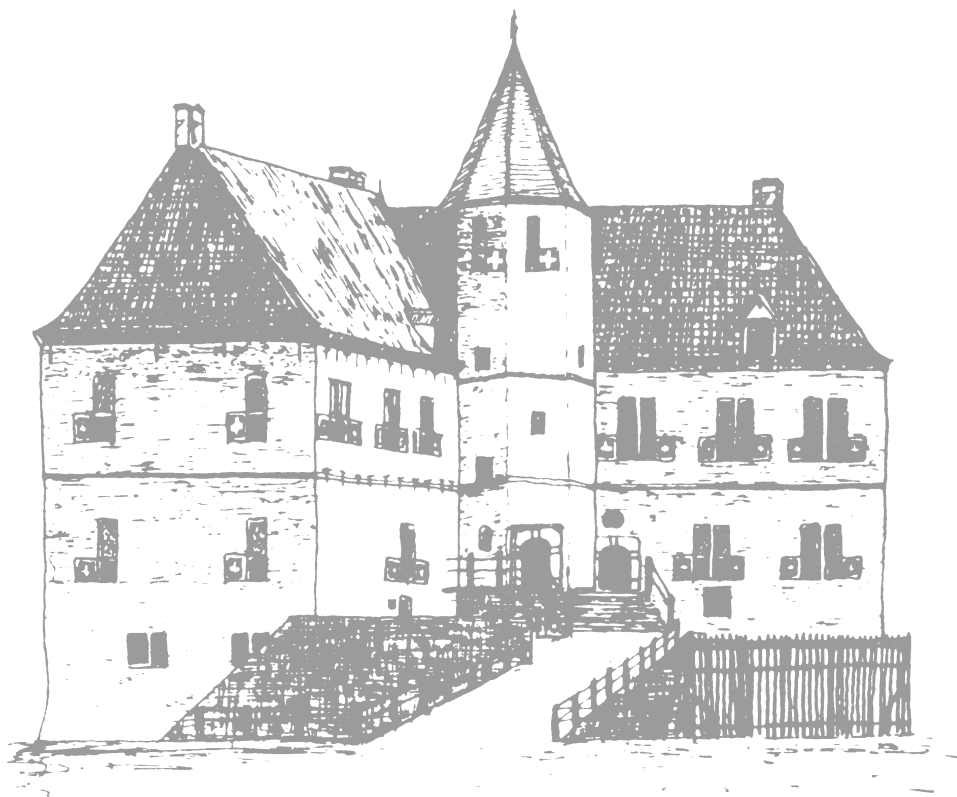

VORDENSE KRONYCK

38^e jaargang
no. 1, juni 2019

COLOFON

Vordense Kronyck is het verenigingsblad van de Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden. Het stimuleren van de belangstelling voor en verbetering van het inzicht in de geschiedenis van de vroegere gemeente Vorden behoren tot de taken die de vereniging zich ten doel heeft gesteld. Het bevat bijdrages van personen die onderzoek hebben gedaan naar diverse aspecten van de lokale geschiedenis en vervolgens hun bevindingen op schrift hebben gesteld. Daarnaast streeft zij ernaar om zaken van cultuurhistorisch belang, zoals historische bouwwerken, folkloristische gebruiken en het lokale dialect van het Nedersaksisch te behouden.

Vordense Kronyck verschijnt tweemaal per jaar en het bevat zo mogelijk ook artikelen die geschreven zijn in de lokale variant van het Nedersaksisch. Concept-artikelen kunnen worden aangeleverd door zowel leden als niet-leden.

De redactie van Vordense Kronyck beslist na overleg met auteur(s) over plaatsing, c.q. eventuele aanpassingen.

Artikelen, of gedeelten daarvan, mogen worden overgenomen onder bronvermelding en met schriftelijke toestemming van de Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden

Lidmaatschap

Het lidmaatschap staat open voor een ieder die belangstelling heeft voor of zich op enigerlei wijze verbonden voelt met Vorden en haar geschiedenis. Het lidmaatschapsgeld per jaar bedraagt bij een dubbel lidmaatschap € 32,-, voor een enkel lidmaatschap is dat € 25,-.

De vereniging is opgericht op 30 maart 1981. De vereniging is ANBI-gecertificeerd.

Bankrelatie

Rabobank, rekeningnummer/IBAN:
NL74 RABO 0366406523,
t.n.v. Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden

Oplage

350 exemplaren

ISSN-nummer

1383-049X

Bestuur

Wvd. voorzitter

G.H. Vaags
T: 06 - 51 38 00 97;
E: info@ghvaags.nl

Secretaris

mw. A. Menkveld-Wullink
Dorpsstraat 2, 7251 BB Vorden
T: 0575 - 55 33 70
E: info@oudvorden.nl

Penningmeester

G. Vlogman
T: 0575 - 55 25 42
E: gerritvlogman@gmail.com

Leden

mw. E. Steeman
T: 0575 - 55 21 66
E: es.steeman@gmail.com

J.G.M. Berentsen

T: 0575 - 55 33 68
E: info@janberentsen.nl

R.J. van Overbeeke

T: 0575 - 55 14 95
E: rjvanoverbeeke@gmail.com

J.M. Ilbrink

T: 0575 - 55 26 66
E: rinus.ilbrink@gmail.com

Redactie Vordense Kronyck

J.M. Ilbrink
T: 0575 - 55 26 66
E: rinus.ilbrink@gmail.com

H.C.J. van der Linden

T: 0575 - 55 25 87
E: hcj.vanderlinden@planet.nl

Ledenadministratie

J.G.M. Berentsen
T: 0575 - 55 33 68
E: info@janberentsen.nl

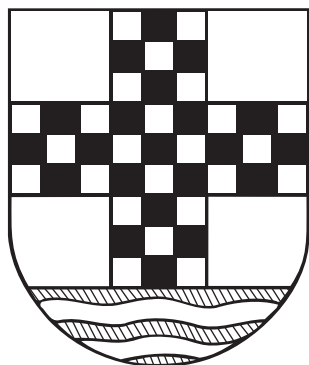
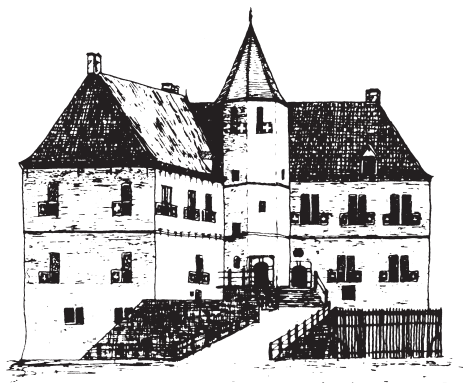
Kvk-dossiernummer

40103440

Website

www.oudvorden.nl

OULDHEIDKUNDIGE VERENIGING OUD VORDEN

VORDENSE
KRONYCK

38^e jaargang
no. 1
juni 2019

INHOUDSOPGAVE

Van de voorzitter	Henk Vaags	pag. 3
Van de redactie	Rinus Ilbrink/Hans van der Linden	4
Verenigingsnieuws:		
• Vrijwilligers in het zonnetje gezet		5
• Opening Old Vorden Huus		5
• Notulen jaarvergadering 12 maart 2018		7
• Jaarverslag 2018-2019		9
• Cheques voor Oud Vorden		10
• Voorjaarsexcursie naar 's Heerenberg		11
• Privacybeleid Oud Vorden		12
Het gemeentewapen van Vorden	Arno Overmars	14
Vordense vrienden van H.W. Heuvel	Ben Wagenvoort	21
Een Joodse begraafplaats in het bos	Henk Teeuwen	25
Nogmaals de Vordense Bulten en Belten	Carol Jan Klok	31
Empo mannenkoor 1939	Fotocommissie	32
Stoppertjes/opvullingen uit "Kotte riemkes" van Erik Knoef		

Henk Vaags

Beste lezers,

De redactie heeft in deze Kronyck tal van onderwerpen opgenomen welke zeer het lezen waard zijn.

Deze onderwerpen zijn hen aangereikt door mensen die belangstelling hebben voor de historie van onze streek en ons hiervan deel willen laten maken.

Eerst komen er, in het kader van verenigingsnieuws, een aantal verslagen betreffende de jaarvergadering, etc.

Een belangrijk onderdeel is de beslissing van de ledenvergadering tot aankoop van het Monutagebouw en wat er verder plaats vond.

Hier wordt ook verslag gemaakt van de huldiging van de vrijwilligers voor het verbouwen en inrichten van het Old Vorden Huus. Alle hulde voor hun inzet.

Daarnaast wordt nog even teruggeblikt naar de opening van ons Old Vorden Huus, het archief met presentatieruimte, op 9 maart dit jaar; let wel: 175 bezoekers, zijnde leden en afgevaardigden van andere verenigingen kwamen die regenachtige dag om dit gebeuren mee te maken. Als vereniging mogen we trots zijn een eigen onderkomen als het onze te bezitten.

Een belangrijk stuk in deze Kronyck is de uitleg van het Privacy-beleid van onze vereniging.

O.a. wie is verantwoordelijk voor uw persoonlijke gegevens binnen onze administratie, welke gegevens zijn van belang, hoe ga je om met e-mail berichtgeving, bewaartermijnen, beveiligingsmaatregelen, inzagerecht en wijzigingen.

VAN DE VOORZITTER

Zo, op het eerste gezicht, een ambtelijk gedoe maar een wezenlijk belangrijk onderdeel over hoe om te gaan met uw gegevens binnen onze vereniging en naar buiten toe.

De heer Arno Overmars beschrijft, in een zeer helder en uitvoerig stuk, de gang van zaken bij de totstandkoming van het gemeentewapen van Vorden. Dat had nog heel wat voeten in de aarde.

Ben Wagenvoort geeft ons, onder de kop "Vordense Vrienden van H.W. Heuvel", inzicht in het wel en wee van deze mensen, hoe zij die tijd beleefden, er over dachten en dit beschreven.

Deze mensen waren M.A. Koerselman en H.J. Krebbers. Interessant om te lezen, volgende keer meer daarover.

Een belangrijke bijdrage is het stuk over de Joodse begraafplaats aan de Wildenborchseweg, geschreven door Henk G. Teeuwen. De rustplaats van de Vordense Joden welke in 1876 op die plaats is ingericht. De heer Teeuwen heeft recentelijk nog een lezing over de Vordense Joden gehouden voor onze vereniging die bij mij als heel bijzonder en leerzaam overkwam. Ook hierover wordt in december verder geschreven.

Als afsluiting treft u een artikel aan, geschreven door Carol Jan Klok, met een aantal rechtzettingen van vermelde gegevens in een voorgaand artikel over "Vordense hevels en hoogten" van december 2018.

Ik wens u mede namens onze redactie veel leesplezier toe!

Rinus Ilbrink
Hans van der Linden

VAN DE REDACTIE

In dit eerste nummer van de 38e jaargang Vordense Kronyck hebben we weer een keur van artikelen opgenomen, o.a. het eerste van een 3-tal afleveringen over het Joodse leven in Vorden. Henk Teeuwen, die afgelopen winter een presentatie hield op één van onze ledenavonden, heeft nu een helder en aantrekkelijk verhaal op papier gezet. Hopelijk kunt u de diverse artikelen waarderen.

In verschillende media wordt al aandacht geschonken aan de viering in 2020 van de 75-jarige bevrijding van Nederland na de Tweede Wereldoorlog. De redactie van Vordense Kronyck wil daar ook aandacht aan schenken. Hiervoor vragen we onze trouwe lezers om hun herinneringen eens op papier

te zetten, zodat we een selectie van Vordense (grote en zeker ook kleine) gebeurtenissen en ervaringen in het meinummer van 2020 kunnen opnemen. Foto's uit die tijd kunnen uw of andere artikelen goed ondersteunen, lijkt ons. Reeds eerder is er een soort extra bevrijdingsnummer verschenen, maar naar ons idee moeten er nog meer Vordense verhalen en foto's zijn.

Als u meent dat het lastig voor u is om het e.e.a. op te schrijven, dan wil de redactie u daarmee zeker helpen. U kunt uw artikel(tje) gewoon geschreven, getikt of als Wordbestand aanleveren bij de redactieleden. Contactgegevens vindt u op de binnenkant van het omslag voorin. We zijn benieuwd naar uw reacties!

Rinus Ilbrink

Tijdens de Nieujaarsvesite op 9 januari jl kregen 3 vrijwilligers een cadeautje. Maarten Bargeman, Wim van Til en Jan Berentsen (v.l.n.r. op de foto) hebben vele uren van timmeren, schilderen, schaven, schuren en elektrische leidingen aan- en verleggen in ons nieuwe Old Vorden Huus doorgebracht, waardoor op 9 maart de officiële opening kon plaatsvinden. Deze 3 Oud Vorden-leden kregen van het bestuur een cadeaubon uitgereikt voor een avondje *Boh foi toch* in Doetinchem, wat zij zeer op prijs stelden. Zoals op de foto te zien is werden zij letterlijk 'in het zonnetje gezet' door de beamerlamp!

VRIJWILLIGERS IN HET ZONNETJE GEZET

Door het grote applaus dat hen ten deel viel, werd duidelijk dat eenieder vond dat het hen zeer toekwam.

OPENING OLD VORDEN HUUS

In vorige nummers van de VORDENSE KRONYCK en in andere media werd geregeld bericht over de aankoop en

inrichting van het voormalige Monuta-gebouw dat sinds juli 2018 in het bezit van Oud Vorden is gekomen.

Door mensen van enkele bedrijven voor het nodige specialistische werk en ondersteund door verschillende Oud Vorden-vrijwilligers kwam er in de loop van het afgelopen najaar een fraaie metamorfose tot stand. Nadat er veel isolatie in dak en plafonds was aangebracht, een afscheiding gemaakt tussen het achterdeel dat verhuurd is, en het voorste deel, kon aan de afwerking begonnen worden. Behangen en schilderen, tussenwandjes plaatsen, stellingkasten in elkaar zetten en afmonteren, aansluitpunten voor de computer- en scanappa-

ratuur realiseren, uiteindelijk een goed werkende internetaansluiting maken en natuurlijk de boel goed schoonmaken.

Toen die klussen geklaard waren, kon voorzitter Henk Vaags op 9 maart een groot aantal leden en vertegenwoordigers van zusterverenigingen het nodige vertellen over het hele traject. Vanwege het regenachtige weer werd dit in de vergaderruimte gehouden. Erelid Wim Jansen verrichtte (uiteraard buiten!) onder luid applaus de onthulling van het naambord Old Vorden Huus boven de ingang.

De verschillende commissies presenterden zich in de ruime vertrekken:

- De boerderijcommissie liet op een aantal in de hal geplaatste panelen de resultaten van hun speurwerk en beschrijvingen zien, zeer interessant voor velen.
- De archiefcommissie kon de nieuwe inrichting met de fraai opgestelde kasten tonen, terwijl op de pc's de

nodige informatie over de vele archiefstukken tevoorschijn kwam.

- De genealogiecommissie kwam met bewonderingswaardig veel stambomen op het computerscherm, toegelicht door enkele commissieleden.
- De fotocommissie tenslotte toonde de grote A2-scanner die gebruikt werd en wordt om grote stukken (zoals Contact) te digitaliseren. Ook werden er een film over de achtkastelentocht uit de jaren 60 gedraaid en een fotopresentatie getoond over de vorderingen tijdens de inrichting van het Old Vorden Huus.

Al met al voor zowel het bestuur als voor de belangstellenden een zeer geslaagde middag. Er werden ongeveer 175 bezoekers verwelkomd!

Wilt u eens komen kijken? Elke dinsdagmiddag (m.u.v. juli/aug) van 14.00 uur tot 16.00 uur is het Old Vorden Huus geopend en zijn er mensen van het archief en commissieleden aanwezig!

Notulist
Anja Menkveld

NOTULEN JAARVERGADERING 12 MAART 2018 BIJ DE HERBERG

• **Opening**

Voorzitter Wim Ruiterkamp opent de vergadering en heet iedereen welkom. De jaarvergadering is losgekoppeld van de ledenavond op 28 maart, omdat de stemming over het aankoop door Oud Vorden van het Monutagebouw vanavond op de agenda staat.

• **Notulen jaarvergadering 30 maart 2017** Anja Menkveld leest ze voor. Ze worden goedgekeurd.

• **Jaarverslag 2017-2018**

Anja leest het jaarverslag voor. Er wordt een moment van stilte in acht genomen voor de overleden leden.

• **Financieel Jaarverslag**

Penningmeester Gerrit Vlogman geeft een toelichting m.b.v. beamer en projectiescherm. Er is over 2017 een positief resultaat van €326. De contributies leverden €7300 op. Aan subsidies en giften ontvingen we €1244. Grote uitgavenposten zijn: Kronyck: €2100, lezingen: €1300, apparatuur en onderhoud: €1470. Ook laat Gerrit de begroting zien van 2018 en 2019.

• **Verslag kascommissie**

Bennie Rondeel en Jan Kieskamp hebben de financiële stukken gecontroleerd en in orde bevonden. Jan Kieskamp stelt voor het bestuur te dechargeren voor het gevoerde beleid over het afgelopen verenigingsjaar. Bennie Rondeel stopt als kascommissielid. Hij wordt bedankt met een applaus. Ellen Stehman neemt zijn plaats in. Ellen en Jan zullen volgend jaar de kas controleren.

• **Stemming over de aankoop door onze vereniging van het Monutagebouw aan het Jebbink**

Op dit moment huren we in de Voorde een ruimte van 21m². We betalen €3000 huur per jaar. Ons huurcontract is per 1 maart 2018 afgelopen. We kunnen de ruimte nog max. 1 jaar huren. Daarom is het bestuur op zoek gegaan naar vervangende ruimte.

De Monuta verkoopt het Monutagebouw (gebouwd in 1978) en de bijbehorende woning aan het Jebbink. Dit wordt in 1 koop aangeboden. Er is een koper voor het geheel gevonden. Deze persoon wil het Monutagebouw weer doorverkopen aan Oud Vorden. Kosten aankoop Monutagebouw voor Oud Vorden: €70.000 plus €7000 overdrachtskosten.

Oud Vorden heeft een vermogen van €45.000. Aan giften om het pand aan te kopen is €9.000 toegezegd. Ook is er €36.000 aan leningen toegezegd. Dit betekent dat wij €90.000 te besteden hebben. €90.000-€77.000: We houden dus €13.000 over voor aanpassingen, etc. Dit bedrag hebben we zeker nodig, in de toekomst is het een en ander aan groot onderhoud aan het Monutagebouw te verwachten (o.a. enkelglas vervangen door dubbelglas). Ook moeten we rekening houden met het jaarlijkse onderhoud, energiekosten en aflossing van de toegezegde leningen. Voor 2019 verwacht de penningmeester een tekort van €2700 op de exploitatierekening. Er worden nog subsidieaanvragen gedaan bij oa. De Werf, Rabobank en Hart van de Achterhoek. Ook het Pr. Bernhard-

fonds is aangeschreven. De gemeente verleent geen subsidie. Wel zijn we als vereniging vrijgesteld van het betalen van OZB.

Oud Vorden is met Monuta in gesprek over het terug-verhuren aan Monuta van het opbaargedeelte. We moeten de condities eerst zeer goed bekijken, daarna wordt er een beslissing genomen. De aanwezige vouw wand wordt dan vervangen door een dichte muur en de achteringang wordt dan de hoofdingang van Monuta. Momenteel zit er een kettingsbeding op het gebouw. Dit beding geldt alleen voor de uitvaartbranche. De vragen die gesteld worden over de aankoop, zijn in dit verslag verwerkt. Komt het bestuur niet tot een goed besluit, dan wordt er opnieuw een vergadering belegd.

- **Contributieverhoging**

Er wordt door het bestuur voorgesteld om de contributie te verhogen. Een enkelidmaatschap gaat van €22 naar €25 en een dubbeldmaatschap gaat van €27 naar €32. Dit wordt door de leden met een applaus goedgekeurd. Ook de begroting van 2018 en 2019 wordt goedgekeurd door de leden.

- **Hierna wordt het voornemen om het Monutagebouw aan te kopen ook met een applaus goedgekeurd.**

- **Benoeming tot erelid**

Hennie Reindsen wordt benoemd tot erelid voor al het werk dat hij voor Oud Vorden gedaan heeft. Hij was een van de medeoprichters van Oud Vorden, hij heeft van 1981 tot 2007 in het bestuur gezeten, hij heeft van 2004 tot 2017 in de redactie van de Kronyck gezeten, hij heeft samen met Hennie Rossel de eind-

redactie verzorgd van het boek Bedrijvigheid in Vorden en hij was voorzitter van Oud Vorden van 2002 tot 2007. De voorzitter overhandigt hem een oorkonde en een attentie en zijn vrouw Annie Reindsen krijgt een mooie bos bloemen.

- **Bestuursverkiezing**

Jan Berentsen is aftredend en herkiesbaar. Hij wordt herbenoemd door de leden met een applaus. Wim Ruiterkamp is ook aftredend, maar niet herkiesbaar. Er is nog geen nieuwe voorzitter gevonden. Henk Vaags wordt waarnemend voorzitter, totdat de functie weer ingevuld is. Henk Vaags krijgt de voorzittershamer overhandigd. Wim wordt door Henk Vaags bedankt voor al het werk dat hij gedaan heeft voor Oud Vorden in de 8 jaren dat hij voorzitter was. Hij heeft zich speciaal ingezet voor het opzetten en goed laten functioneren van de diverse commissies. Ook het opzetten en onderhouden van de website is het werk van Wim. De website ziet er geweldig uit, daar kunnen veel andere verenigingen nog een voorbeeld aan nemen. Wim krijgt een attentie en voor zijn vrouw Lydia zijn er mooie bloemen.

- **Rondvraag:**

De heer Ben Wullink vraagt of hij de statuten kan inzien. Wim Ruiterkamp stuurt ze hem toe. Wie er ook belangstelling voor heeft kan dit melden bij het bestuur.

De heer H. de Jonge vraagt of de leden de notulen kunnen ontvangen. Deze worden altijd gepubliceerd in de Kronyck.

- **Sluiting**

Voorzitter Wim Ruiterkamp bedankt iedereen voor de komst en sluit de vergadering.

JAARVERSLAG 2018-2019

Op **zaterdag 19 mei 2018** vond de voorjaarsexcursie plaats. We gingen dit keer met 40 deelnemers met de bus naar Kampen en Schokland. In Kampen bezochten we het Stedelijk museum en de synagoge. Na de heerlijke lunch gingen we naar het voormalige eiland Schokland. Hier bezochten we het museum, waarin we veel te weten kwamen over de geschiedenis van Schokland.

Op **maandag 2 juli 2018** vond de aankoop plaats van het Monutagebouw en zijn we eigenaar geworden van het Old Vorden Huus!

Op **25 september 2018** heeft mevrouw Ineke Hissink een presentatie gehouden over: Boeren, burgers en buitenlui. De verstandhouding tussen de bewoners van het platteland en de stad werd in deze presentatie door haar uit de doeken gedaan.

Op **13 oktober 2018** vond er een middagexcursie plaats naar Aalten. We gingen er met meer dan 30 personen in auto's naartoe. We bezochten er het Nationaal onderduikersmuseum en het museum over de geschiedenis van Aalten en omgeving. Na de koffie kon er gekozen worden tussen een bezoek aan de synagoge of een bezoek aan de N.H. kerk. Beide objecten waren zeer de moeite waard.

Op **14 november 2018** hield de heer Arend Jan Heideman een presentatie over de dichter Willem Sluiter, predikant en dichter in de Achterhoek in de 17e eeuw.

De Nieuwjaarsvisite op **9 januari 2019** werd weer verzorgd door onze eigen fotocommissie. Er werden door Rinus Ilbrink foto's van het zuidelijk deel van het dorp getoond. Interessant om te zien wat er allemaal veranderd is! Na de pauze was er ook weer een spannende fotoquiz. We genoten ook weer van de olieballen en de nieuwjaarsrolletjes, gebakken door eigen leden. Heel fijn en lekker!

Op **19 februari 2019** hield de heer Henk Teeuwen een boeiende presentatie over de Joodse gemeente in Vorden van 1850-1930.

Op **zaterdag 9 maart 2019** was de opening van het Old Vorden Huus. Er kwamen 175 leden.

Op **20 maart 2019** wordt de jaarvergadering gehouden. Na de vergadering zal de heer Ben Wagenvoort uit Eefde een presentatie verzorgen over "De poëtische Meester Heuvel".

Het ledental bedraagt op 1 januari 2019: 450 en 4 ereleden.

Het afgelopen verenigingsjaar zijn ons ontvallen:

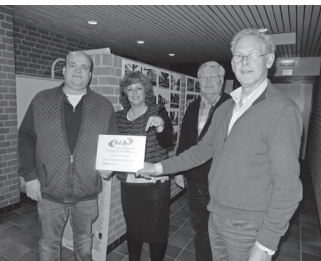
<i>Dhr. D.F. van der Mei</i>	De Jongstraat 11
<i>Dhr. B. Wagenvoort</i>	Het Jebbink 43
<i>Dhr. G.A. Hoftijzer</i>	Het Jebbink 65
<i>Dhr. L. Schoolderman</i>	Smidsstraat 48
<i>Dhr. J. Wesselink</i>	Zutphenseweg 34
<i>Mevr. A. Polman-Klein Selle</i>	Insulindelaan 5

Rinus Ilbrink

Op 26 maart jl. werd het bestuur van Vereniging Oud Vorden verrast met een cheque van € 450,-, geschonken door de Bedrijvenkring Bronckhorst.

De Bedrijvenkring Bronckhorst met meer dan 100 leden in de gemeente, biedt ondernemers een platform, waar die hun netwerk kunnen uitbreiden, workshops over ondernemerschap en andere onderwerpen kunnen volgen. Ook worden over en weer bedrijven van collega-ondernemers bezocht waar men bij elkaar in de keuken kan kijken en er gezamenlijk voordeel uit kan halen.

Namens de kring overhandigden Roy Wolbrink en Cora Toker de cheque wegens de innovatieve manier van geldwerving door de Vereniging Oud Vorden i.v.m. de aankoop van het "Old Vorden Huus". Door middel van leningen en schenkingen, aantrekkelijk voor de aanbidders, is het mogelijk geworden voor de vereniging dit pand aan het Jebbink 4a te verwerven.

Het Old Vorden Huus met daarin o.a. het archief, zal elke dinsdagmiddag geopend (niet juli en aug.) zal zijn voor belangstellenden van 14.00 - 16.00

uur. Ook kan op afspraak op andere momenten het archief geraadpleegd worden met hulp van de archiefcommissie. Een afspraak kan gemaakt worden met Rob van Overbeeke, tel.nr. 0575-55 1495 of per e-mail rjvanoverbeeke@gmail.com.

CHEQUES VOOR OUD VORDEN

Op de foto de beide ondernemers (links) en wnd. voorzitter Henk Vaags en penningmeester Gerrit Vlogman die de cheque in ontvangst nemen. Het bedrag zal besteed worden aan verdere inrichting van het "Old Vorden Huus".

De Stichting Veilingcommissie Vorden die de kringloopwinkel 'De Werf' exploiteert, hield op zaterdag 25 mei haar

jaarlijkse pleinmarkt. Jan Berentsen en Rinus Ilbrink bemanden één van de vele kraampjes namens Vereniging Oud Vorden op de gezellige markt. Zij ondervonden veel belangstelling voor m.n. de fotopanelen die veel nostalgische gevoelens naar boven haalden. Heel fraai was dat er ook een 6-tal nieuwe leden kon worden ingeschreven! (Enkele dagen eerder leverde de 'stembus' in de hal van het OHV tijdens de verkiezingen ook al een nieuw lid op). Het hoogtepunt van de markt was natuurlijk de uitreiking van cheques aan instellingen die een degelijk onderbouwd plan voor een goede bestemming ingediend hadden. Totaal werd er voor € 42.000,- uitgereikt! Oud Vorden mocht een cheque van € 2355,- in ontvangst nemen voor het aanschaffen en installeren van een goed ophangrailsysteem voor schilderijen, tekeningen, wandborden, enz. voor het houden van (wissel)exposities in het Old Vorden Huus!

We zijn er erg blij mee!

VOORJAARSEXCURSIË NAAR 'S HEERENBERG

Zaterdagmorgen 18 mei tegen kwart voor 10 verzamelden zich 20 leden van Oud Vorden om samen per auto naar 's Heerenberg af te reizen.

Na een goed half uur konden de auto's geparkeerd worden bij Huis Bergh, dat we 's middags zouden gaan bezoeken. Eerst was er koffie, thee of iets anders in het kasteelcafé 'Heeren Dubbel'. Tegen 11.30 uur zouden we het stadsmuseum bezoeken, echter... de deur van het 'Van Esserenhuis' bleek en bleef gesloten, totdat de gids die gebeld werd, kwam opdagen: Hij was het vergeten..... kan gebeuren... 't Was prachtig weer, dus eenieder genoot van de fraaie omgeving, o.a. in de prachtige St. Pancratiuskerk tegenover het museum.

In dit museum wordt aan de hand van films en opstellingen van 5 vrouwen uit de historie van 's Heerenberg het ontstaan en de geschiedenis van het stadje getoond. Het werd op een aardige wijze toegelicht door de Berghse gids. Een fraaie maquette en overlay-presentaties waren erg mooi om te zien en waren een goede toelichting bij de verhalen.

Na de uitstekende lunch die in 'Heeren Dubbel' werd genoten, werden we door de vrouwelijke gids op kasteel Bergh

rondgeleid. Huis Bergh heeft een interessante kunstverzameling van schilderijen, handschriften en meubels. Er hangen schilderijen van Willem de Zwijger en zijn zoon Maurits van Nassau. Doordat Willem van den Bergh gehuwd was met Maria van Nassau, een zuster van Willem van Oranje, was het kasteel nauw verwant aan de Oranjes. Later liep zwager Willem van den Bergh over naar de Spanjaarden, werd gevangen gezet, maar dankzij Willem van Oranje bij gebrek aan bewijs weer vrijgelaten.

Een grote plaats is ingeruimd voor de heer J.H. van Heek (van de Twentse textielindustrie) die het kasteel in bezit kreeg en na de grote brand in 1933, geheel in oude stijl liet restaureren.

De gids wist het een en ander zeer beeldend te vertellen en eenieder verbaasde zich over haar 'alwetendheid'. Als slotstuk werd gelegenheid geboden de toren te beklimmen en van het weidse uitzicht te genieten. Nadat allen veilig tot op de begane grond waren afgedaald, werd de gids met een warm applaus bedankt! Wegens het zeer fraaie weer werd er daarna nog ruim gebruik gemaakt van het restaurantterras en tegen 17.00 uur waren de mensen na de geslaagde dag terug in Vorden!

Dit privacybeleid is van toepassing op alle persoonsgegevens die **OUDHEIDKUNDIGE VERENIGING OUD VORDEN** (hierna Oud Vorden) verwerkt van haar leden, donateurs, deelnemers of andere geïnteresseerden.

Indien u lid wordt van Oud Vorden, een donatie doet of om een andere reden persoonsgegevens aan Oud Vorden verstrekt, geeft u uitdrukkelijk toestemming om uw persoonsgegevens in lijn met dit privacybeleid te verwerken.

Wij adviseren u om het privacybeleid door te lezen en te bewaren voor uw eigen administratie.

1. Verantwoordelijke

Verantwoordelijke voor de verwerking van de persoonsgegevens zijn: Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden:

- Penningmeester: G. Vlogman, Het Eelmerink 2a, 7251 VD Vorden
- Ledenadministrateur: J.G.M. Berentsen, Deldensebroekweg 19, 7251 RD Vorden

De functionarissen zijn bereikbaar via info@oudvorden.nl.

2. Welke gegevens verwerkt Oud Vorden en voor welk doel

- 2.1 In het kader van uw lidmaatschap worden de volgende persoonsgegevens verwerkt: voor- en achternaam, geslacht, adresgegevens en eventueel postadres, telefoonnummer(s),

e-mailadres(sen) en bankrekeningnummer.

- 2.2 Oud Vorden verwerkt de in sub 2.1 genoemde persoonsgegevens voor de volgende doeleinden:

Uw naam, adres, telefoonnummer en e-mailadres worden gebruikt voor contact over het lidmaatschap en de eventuele opzegging, aan- en afmelden t.b.v. certificeringen van instanties, voor de verstrekking van de door u aangevraagde informatie of het afhandelen van de van u verkregen informatie. Uw naam, adresgegevens, e-mailadres en/of telefoonnummer worden gebruikt voor het versturen van uitnodigingen en informatie over diensten en activiteiten van Oud Vorden; uw naam en bankrekeningnummer worden gebruikt om betalingen, bijv. van het lidmaatschapsgeld, excursies, trainingen, bestellingen, afgenomen diensten, enz. af te wikkelen.

E-mail berichtgeving

Oud Vorden gebruikt uw naam en e-mailadres om u informatie te sturen over activiteiten, diensten en andere interessante zaken over het lidmaatschap van Oud Vorden.

Bewaartermijnen

Oud Vorden verwerkt en bewaart uw persoonsgegevens gedurende de duur

van uw lidmaatschap en tot maximaal een jaar na afloop van dit lidmaatschap. Aansluitend worden de persoonsgegevens vernietigd.

3. Beveiligingsmaatregelen en verwerkers

- 3.1 Ter bescherming van uw persoonsgegevens heeft Oud Vorden passende technische en organisatorische maatregelen getroffen.
- 3.2 Voor de verwerking van persoonsgegevens maakt Oud Vorden momenteel geen gebruik van diensten van derden, een zogenaamde verwerker.

4. Inzagerecht, verwijdering en vragen klachten

- 4.1 Via de ledenadministratie van Oud Vorden kunt u een verzoek indienen om uw persoonsgegevens in te zien, te ontvangen, te wijzigen of te verwijderen. Oud Vorden zal uw verzoek in behandeling nemen en u binnen een maand na ontvangst hierover informeren.
- 4.2 Indien u bezwaar wilt maken tegen de (verdere) verwerking van uw persoonsgegevens als bedoeld in artikel 2, kunt u eveneens contact opnemen met de ledenadministratie.
- 4.3 Indien u klachten hebt over de wijze waarop Oud Vorden uw persoonsgegevens verwerkt of uw verzoeken behandelt, kunt u contact opnemen met de functionaris gegevensbescherming.
- 4.4 Eventuele andere vragen of opmerkingen over dit privacy-

beleid kunnen worden gericht aan onze ledenadministratie via info@oudvorden.nl.

5. Wijzigingen

Dit privacybeleid kan worden gewijzigd. De wijzigingen worden via de website www.oudvorden.nl en ons halfjaarblad Vordense Kronyck bekend gemaakt. Wij adviseren u om regelmatig het privacybeleid te bekijken.

Vorden, december 2018

Fietsen

Hé was een fanatiek wielrenner,
mar had zien etgewoontes niet
meer in de hand
en noe nuumt ze um
“De ronde van Nederland!”

Arno Overmars

HET GEMEENTEWAPEN VAN VORDEN

De voormalige gemeente Vorden, nu onderdeel van de gemeente Bronckhorst, had sinds 1924 een eigen gemeentewapen. Aan de overige Gelderse gemeenten was ruim een eeuw eerder al het recht toegekend om een wapen te voeren. Waarom duurde het zo lang voordat de gemeente Vorden dat recht ook kreeg en wie was de ontwerper van het gemeentewapen? Het antwoord op deze vragen is onder meer te vinden in de verslagen van de gemeenteraad van Vorden uit de periode 1923-1924.¹

Koninkrijk der Nederlanden

In 1806 vormde Napoleon Bonaparte de Bataafse Republiek om tot het Koninkrijk Holland, dat in 1810 werd ingelijfd bij het Franse keizerrijk. Lang duurde dat niet, want in 1813 werd Napoleon verslagen en deed hij afstand van de troon. Daarmee was Nederland bevrijd van de Franse overheersing en kon een begin gemaakt worden met een nieuwe staatkundige inrichting. De oudste zoon van Willem V, de laatste erfstadhouder van de Republiek der Verenigde Nederlanden, werd in 1815 als Willem I uitgeroepen tot Koning der Nederlanden. Bij de ontwikkeling van de eigen identiteit van ons land paste ook een herkenbaar wapen voor de Nederlandse steden en dorpen, net als oude vooraanstaande geslachten

dat bezaten. De Hoge Raad van Adel ging voortvarend aan de slag en bood al in 1816 en 1817 alle 43 Gelderse gemeenten een ontwerp van een gemeentewapen aan. Door 42 gemeenten werd enthousiast gereageerd op het aangeboden ontwerp en aan hen werd in 1818 dan ook formeel een gemeentewapen verleend.

Eén gemeente was bepaald niet enthousiast: Vorden. De toenmalige burgemeester, Jan Hendrik Gallée, weigerde het ontwerp in ontvangst te nemen omdat hij “geene aanvraag had gedaan” voor een gemeentewapen. Daar had hij gelijk in, want het verzoek om een gemeentewapen was niet gedaan door het gemeentebestuur van Vorden maar door Allard Philip Reinier Carel Baron van der Borch, eigenaar van kasteel Vorden. De burgemeester was dan ook niet bereid om de bij de aanvraag behorende leges en belasting - een bedrag van fl. 15, thans ongeveer € 100 - te betalen. De Hoge Raad van Adel gaf om die reden geen toestemming om het voor de gemeente Vorden ontworpen wapen te voeren.

Wapenontwerp Vorden 1816

Gemis van een wapen

Vele tientallen jaren functioneerde de gemeente Vorden prima zonder gemeentewapen. Toen bij de bouw van het gemeentehuis in 1873 toch weer over een gemeentewapen werd ge-

¹ Bijzonder veel dank ben ik verschuldigd aan Wim Knaake, die uit eigen beweging bereid was de correspondentie tussen de (het college van) burgemeester (en wethouders) van Vorden en T. van der Laars op te zoeken en voor mij te kopiëren in het Erfgoedcentrum Achterhoek Liemers (ECAL) in Doetinchem.

sproken, besloot de gemeente om niet alsnog een aanvraag te doen. Langzamerhand werd het gemis steeds groter. Bijvoorbeeld toen bleek dat bij de bouw van een Keuringsgebouw in Zutphen alle wapens van de omringende gemeenten konden worden aangebracht, behalve dat van de gemeente Vorden. Hetzelfde dreigde in 1923 opnieuw te gebeuren bij de bouw van de Statenzaal van het nieuwe Provinciehuis in Arnhem, die met de wapens van de Gelderse gemeenten zou worden versierd. Omdat het gemeentebestuur daarvoor toch wel erg graag over een officieel gemeentewapen wilde beschikken, dat ook gebruikt zou kunnen worden bij de verzegeling van diverse stukken zoals paspoorten, werd de Rijksarchivaris van Gelderland, mr. A.C. Bondam benaderd en om hulp gevraagd. Ook de heren B.F.W. Baron van Westerholt van Hackfort en W.F.E. Baron van der Borch tot Verwolde, bewoners van Huize Hackfort en Vorden, werden geraadpleegd.

Bondam was bang dat een keuze uit de wapens van de beide voormalige erfmarkerichters Hackfort en Westerholt tot moeilijkheden zou kunnen leiden. Uit historisch oogpunt adviseerde hij dan ook om als uitgangspunt voor het nieuw te ontwerpen gemeentewapen het wapen van het geslacht Van Voerden te nemen. De familie Van Voerden woonde sinds 1208 op Huize Vorden en had sinds 1359 een wapen gevoerd. Bovendien zou dan worden aangesloten bij het ontwerp van het gemeentewapen, zoals dat in 1816 bij de Hoge Raad van Adel was ingediend door A.P.R.C. Baron van der Borch. Het gemeentebestuur nam de suggestie van Bondam over.

Hoge Raad van Adel

Op 16 augustus 1923 vergaderde de gemeenteraad van Vorden over het voorstel om een aanvraag voor een gemeentewapen te richten aan de Koningin.

De gemeenteraad was unaniem in haar besluit om daarvoor het wapen van het voormalige geslacht Van Voerden aan te nemen. Twee dagen later berichtte de Rijksarchivaris dat het ontwerp van het gemeentewapen voor de gemeente Vorden uit 1816, vermoedelijk inclusief tekening, nog wel bij de Raad van Adel te vinden zou zijn. Omdat een nieuwe aanvraag in dat geval niet nodig zou zijn, schreef de burgemeester van Vorden, Willem Cornelis Arriëns, nog diezelfde week een brief aan de Raad van Adel in Den Haag. Nagevraagd werd of de gemeente Vorden alsnog, na betaling van de destijds verlangde fl. 15, het recht kon verkrijgen om het in 1816 ontworpen gemeentewapen te voeren. Mocht dat niet mogelijk zijn dan werd de Raad van Adel beleefd gevraagd om een afdruk te verschaffen van het destijds ontworpen wapen, opdat dit bij de aanvraag aan H.M. de Koningin zou kunnen worden gevoegd, als zijnde het verlangde wapen.

De Raad van Adel kwam een maand later met een korte reactie. Wanneer de gemeente Vorden nu alsnog een gemeentewapen wil hebben, dan zal zij de daarvoor aangewezen procedure moeten volgen: een nieuwe aanvraag indienen.

Een ontwerper voor het wapen

Het gemeentebestuur was weer terug bij af en moest een nieuw ontwerp laten maken. Maar wie zou dat kunnen doen? De Rijksarchivaris adviseerde daarvoor de heraldicus Tiete van der

Tiete van der Laars

Laars te vragen. Van der Laars werd eerder ook geraadpleegd voor uitleg over het wapen van de gemeente Hengelo (Gld.), overigens zonder dat de betrokken partijen het toen met elkaar eens konden worden. In oktober 1923 schreef burgemeester Arriëns een brief aan Van der Laars en vroeg hem of hij bereid was om

voor de gemeente Vorden een wapen te ontwerpen en welke kosten daaraan verbonden zouden zijn. Inmiddels waren er meer mensen die lucht gekregen hadden van de wens van de gemeente om een wapen te hebben/krijgen. Dezelfde maand bood Willem Hendrik Gispen, industrieel ontwerper van meubilair in Rotterdam, aan om het gemeentewapen te ontwerpen. Het gemeentebestuur liet in een reactie schriftelijk weten kennis te hebben genomen van het aanbod en daar mogelijk binnenkort op terug te zullen komen. Kennelijk wilde het gemeentebestuur eerst de reactie van Van der Laars afwachten.

Die reactie kwam al snel. Een week later schreef Van der Laars aan de burgemeester van Vorden dat hij graag bereid was een wapen voor de gemeente Vorden samen te stellen. "Omdat ik evenwel uit liefhebberij en belangstelling deze werkzaamheden doe, zal natuurlijk het honorarium voor het ontwerpen van het bedoeld wapen lang niet in evenredigheid zijn tot de te nemen moeite mijnerzijds". Van der Laars bracht fl. 25 (thans ongeveer €185) in rekening voor het tekenen van het gemeentewapen. Dat bedrag zal

het gemeentebestuur tevreden hebben gesteld, want de volgende dag kreeg Van der Laars al schriftelijk het verzoek om te beginnen met het ontwerpen van een wapen voor de gemeente.

Tiete van der Laars²

Toen hij de brief van Arriëns ontving was Tiete van der Laars 62 jaar oud en had hij naam gemaakt als een vooraanstaand heraldicus en docent. Van der Laars, geboren in Leeuwarden in 1861, ging na de Rijks HBS naar de Rijks-school voor Kunstnijverheid in Amsterdam en studeerde daarna verder aan de Rijksacademie voor Beeldende kunsten. Hij werkte als leraar tekenen en schilderen aan de Rijksschool voor Kunstnijverheid en docent in de heraldiek bij de afdeling Voortgezet en Hoger Bouwkundonderricht van het Genootschap Architectura et Amicitia in Amsterdam. Bovendien was hij leraar aan de school voor Kunstnijverheid in Utrecht en de Academie voor Beeldende kunst in Den Haag.

Van der Laars richtte zijn eigen atelier op, het Heraldisch Atelier Van der Laars, dat gehuisvest was in het gebouw van het Rijksmuseum te Amsterdam. Van hieruit werden glas-in-lood ramen, stambomen, kwartierstaten, tegeltableaus, oorkondes en vaandels ontworpen, waaronder de zogenaamde Kroningskalender die in 1901 als premie-uitgave verscheen in het *Nieuws van den Dag*. In datzelfde jaar ontwierp Van der Laars de stamboom van het Nederlandse Koningshuis die,

² Zie voor een uitgebreidere weergave van het leven en werk van Tiete van der Laars (en zijn zoon Sytze Gerke): Overmars A., *Een familie van heraldisch kunstenaars, Tiete en Sytze van der Laars*, in: *Blazoen*, jaargang 4 nr. 3, september 2018, p. 71-76.

ter gelegenheid van het huwelijk van Koningin Wilhelmina, als feestuitgave van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* werd uitgegeven. Van der Laars maakte ook wandschilderingen, onder meer voor het stadhuis van Franeker en de bibliotheek van Zwolle. Met zijn heraldisch werk maakte Van der Laars naam als heraldisch kunstenaar, dat in 1913 door de NV Koffie HAG Maatschappij in Amsterdam werd uitgegeven. Het standaardwerk "*Wapens, Vlaggen en Zegels van Nederland*", dat tot 1989 werd herdrukt, bevat geschiedkundige bijdragen met 15 gekleurde platen en ruim 350 afbeeldingen van wapens van Nederland, de provincies en van het Koninklijk Huis.

In 1921 verhuisde Van der Laars naar Hilversum. Van daaruit werkte hij mee aan de uitgave van de Nederlandse gemeentewapens van de Koffie HAG albums, waarvoor zijn zoon Sytze de wapentekeningen maakte. Van der Laars ging in 1927 met pensioen maar bleef nog wel tekenlessen geven. Hij stierf op 27 april 1939 in Hilversum.

Nieuw ontwerp gemeentewapen

Omdat een wapen een afspiegeling behoort te zijn van de geschiedenis van de betreffende plaats, vroeg Van der Laars aan de burgemeester om hem gegevens, kronieken of andere documenten toe te sturen, zodat hij daaruit een gedocumenteerd wapen kon componeren. Maar omdat er op het gemeentehuis geen informatie bekend was over de geschiedenis van Vorden, werd hij doorverwezen naar het Rijksarchief in Arnhem.

In december 1923 is Van der Laars klaar met zijn onderzoek. Hij laat de burge-

meester van Vorden weten dat hij twee beschrijvingen heeft gevonden van het wapen van de familie Van Voerden. In de eerste beschrijving gaat het om een gouden veld met een kruis in drie rijen, in zilver en zwart. Met dat wapen waren de luiken aan de zuidkant van Huize Vorden beschilderd.³

Zuidkant Huize Vorden, met luiken die voorzien zijn van het wapen van de familie Van Voerden

³ Ook Annet Tengbergen beschrijft in 1971 in haar kastelentocht de met het wapen gedecoreerde luiken aan de zuidkant van Huize Vorden.

In de tweede beschrijving gaat het echter om een zilveren veld met een zwart, geblokt kruis. Op basis daarvan had Van der Laars een wapen voor de gemeente Vorden ontworpen uit tegen-gestelde kleuren. En omdat 'voorde' een 'doorwaadbare plek in de beek' betekent, voegde hij aan het wapen een schildvoet toe met daarin vijf golvende groene en witte (zilver) stroken. Het betreft een heraldische vertaling van 'voorde': twee zilveren beken die zich door het groene land slingeren.

Van der Laars omschrijft zijn ontwerp als 'volkomen voldoende aan de heraldische voorschriften: geschoolmeesterd en daarom smakeloos'. Om moeilijkheden met de Hoge Raad van Adel te voorkomen stelt hij voor om het wapen niet te voorzien van een kroon. Wanneer dit ontwerp eenmaal door de Hoge Raad is goedgekeurd kunnen daaraan altijd nog artistieke elementen worden toegevoegd, zo stelt Van der Laars. De officiële omschrijving van het ontwerp, voor te leggen aan de Hoge Raad van Adel, luidt: *In zilver, een in drie rijen geschaakt kruis van goud en zwart, opstijgende uit een golvende schildvoet van groen, beladen met twee golvende dwarsbalken van zilver.*

Wapende hiermee aan Mr
Opdracht te hebben voldaan
verbleef ik na bevestiging
mijn koninklijke
Mr Edelhachtb. dw. dr.
Van der Laars

Detail uit brief Van der Laars 21 december 1923

Direct na de jaarwisseling, bij brief van 4 januari 1924, reageerde de burgemeester al. Hij was erg enthousiast en keurde het ontwerp goed. Wel vond hij dat het aantal blokken van het kruis aan iedere zijde even groot moest zijn. Aan de staande balk moest daarom zowel links als rechts een blokje extra worden aangebracht. Op een eerdere schets van Van der Laars was daarvan ook sprake geweest. Een week later stuurde Van der Laars een aangepast ontwerp in kleur naar de burgemeester.

Aanvraag wapenvergunning

Nu het gemeentebestuur beschikte over de instemming van de gemeenteraad en een officieel ontwerp, kon op 17 januari 1924 dan eindelijk bij H.M. de Koningin de aanvraag worden ingediend om de gemeente Vorden een gemeentewapen te verlenen. De Hoge Raad van Adel, belast met de beoordeling van de aanvraag, bracht een kleine wijziging aan in het ontwerp. De golvende schildvoet werd recht gemaakt. Op 18 maart 1924 werd het langverwachte Koninklijk Besluit verleend waarmee de gemeente Vorden het recht verwierf om het wapen te voeren dat bestaat uit een in drie rijen van goud en zwart (sabel) geschakeerd kruis, tegen een achtergrond van zilver, op een schildvoet van groen (sinopel), beladen met twee golvende dwarsbalken van zilver.

Wapenontwerp Vorden 1924

18 Maart 1924.

No. 99.

Wij Wilhelmina, bij de gratie Gods,

*Koningin der Nederlanden, Prinses van
Oranje-Nassau, enz., enz., enz.*

Beschikkende op het aan Ons gericht verzoekschrift van het Bestuur van VORDEN, om verleenning van een eigen wapen aan die gemeente;

Gelast op het besluit van den Souvereinen Vorst van 24 December 1814, No. 32, en op het Koninklijk besluit van 23 April 1919 (Staatsblad No. 181);

Op de voordracht van Onzen Minister van Justitie van den 13 Maart 1924, 1^a Afdeling A., No. 861;

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

aan de gemeente V o r d e n (provincie Gelderland) te verleenien het navolgende wapen, zijnde:

In zilver een in drie rijken van goud en sabel geschaakt kruis en een schildvoet van sinopel beladen met twee golvende dwarsbalken van zilver.-

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit.-

's-GRAVENHAGE, den 18 Maart 1924.

(get.) W i l h e l m i n a .

Koninklijk Besluit No. 99, 18 maart 1924

Vervolgopdrachten

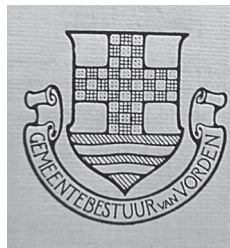
Van der Laars, geroemd om zijn vakmanschap, deed nog meer werk voor de voormalige gemeente Vorden.

In april 1924 werd hij gevraagd een vergroot ontwerp (50 x 70 cm) van het gemeentewapen te maken met de woorden 'Gemeente Vorden'. Het gemeentebestuur wilde dat ontwerp ingelijst ophangen in de Raadszaal. Bovendien werd Van der Laars gevraagd behulpzaam te zijn met het vervaardigen van knopen en insignes voor de petten van de Gemeentepolitie en van lak, cliché en gummistempels voor gebruik door de gemeente. Tot slot kreeg hij de opdracht een ontwerp te maken van het gemeentewapen voor een gebrandschilderd raam ten behoeve van het nieuwe Provinciehuis.

Van der Laars ging aan de slag en kon daarbij gebruik maken van de ervaring die hij had opgedaan bij het ontwerpen van de knopen die in gebruik waren bij de Koninklijke

Hollandse Lloyd. En zoals hij al had aange-

kondigd, voegde Van der Laars enkele artistieke elementen toe aan het officiële door de Hoge Raad goedgekeurde wapenontwerp. Voor het briefpapier kreeg het wapen speelse punten aan de onderkant en in de linker en rechter bovenhoek, en in het gebrandschilderd raam werd de schildvoet van het wapen voorzien van een extra bolling aan de zijkanten en een spitse (in plaats van ronde) onderkant. Het gemeentebestuur bestelde drie lakstempels met de gravure van het wapen (ø 2,5 cm) voor fl. 16, één koper cliché (3,5 cm) voor fl. 9 en één rubberstempel (2,5 cm) voor fl. 6,50. Voor het briefhoofd op het briefpapier van de gemeente werd voor fl. 9 een koper cliché besteld (2,5 cm). Ook werden er nog zes petversieringen besteld in zilver of wit metaal, inclusief de cliché. Daarboven of daaronder wilde het gemeentebestuur de woorden 'Politie Vorden' geplaatst hebben, maar bij nader inzien was alleen 'Vorden' voldoende en kon het woord 'Politie' achterwege blijven. Bovendien was de prijsopgave van het stalenstempel voor de petinsigne naar het oordeel van het gemeentebestuur veel te hoog, ook omdat niet gegarandeerd kon worden dat het stempel bij het slaan van de insignes niet zou springen. Van der Laars kwam het gemeentebestuur

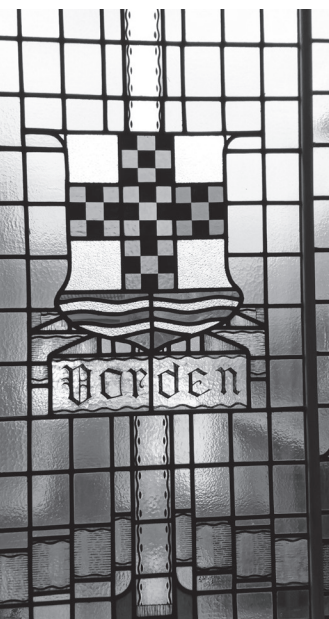

Briefpapier gemeente Vorden

stuur tegemoet met de suggestie het gemeentewapen van Vorden in zilverdraad op de petten te borduren, zoals dat ook bij de marine, koopvaardij en zeilverenigingen gebruikelijk is. Daarmee kon het gemeentebestuur leven, maar van de bestelling van knopen werd voorlopig afgezien en ook aan een vlag en wimpel in kleur was geen behoefte, zo liet het gemeentebestuur weten aan Van der Laars.

Slot

Uit een brief van 10 juni 1924 van de Commissaris van de Koningin van de provincie Gelderland bleek de dankbaarheid voor het gebrandschilderd raam voor het nieuwe Provinciehuis. Ook de tekening van het gemeentewapen was zeer tot genoegen van het gemeentebestuur en heeft gedurende

Gbrandschilderd raam
Kulturhus Vorden

vele jaren de raadszaal gesierd. In het Kulturhus Vorden is een gebrandschilderd raam geplaatst met het gemeentewapen in de achtergevel van het pand dat tot 1978 fungeerde als gemeentehuis. Opvallend is dat in dat raam het kruis van het gemeentewapen een fout bevat. Het vlak in het midden van het kruis had op de plaats van het bovenste vlak moeten zitten

om het geschaakte patroon te laten doorlopen.

Ten gevolge van een gemeentelijke herindeling ging Vorden op 1 januari 2005, samen met de buurgemeenten Hummelo en Keppel, Steenderen, Hengelo en Zelhem, in de gemeente Bronckhorst op. Er werden geen elementen van het gemeentewapen van Vorden overgenomen in het gemeentewapen van de nieuwe gemeente. Het gemeentewapen van Vorden is geschiedenis geworden.

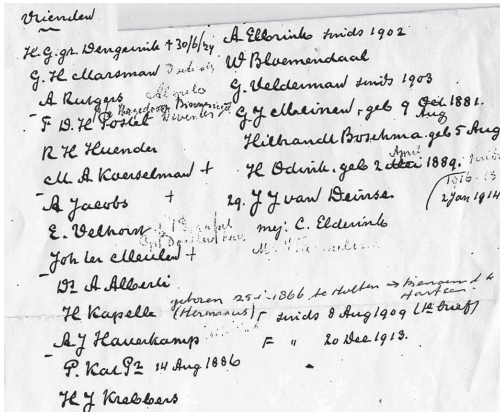
Bronnen:

- W. Zondervan, 'Het wapen van de gemeente Vorden' in: *Jaarboek Achterhoek en Liemers*, 5, Zutphen 1982, blz. 123 e.v.
- Hoge Raad van Adel, <https://www.hogeraadvanadel.nl/>.
- Foto Historiek, raadpleegbaar via <https://historiek.net/>.
- Website TripAdvisor, raadpleegbaar via <https://tripadvisor.nl>.
- Kulturhus Vorden, raadpleegbaar via: <http://kulturhusvorden.nl/home/>.
- Vordense Kronyck, vereniging "Oud Vorden", tweede jaargang, no 3, april 1983.
- Correspondentie tussen de (het college van) burgemeester (en wethouders) van Vorden en T. van der Laars, ECAL Doetinchem.
- A. Tengbergen, *De acht kastelen van Vorden*, Zutphen 1971, blz. 120.
- *Vorden, een historische verkenning*, Oudheidkundige vereniging Oud Vorden, Vorden 1987, blz. 173.
- Privé-archief Arno Overmars

Ben Wagenvoort

Drie Achterhoekse onderwijzers

Bij zijn overlijden op 10 mei 1926 liet Heuvel een enorme hoeveelheid manuscripten na. De meeste in blauwe schoolschriften. We treffen in die schriftjes ook "vriendenlijstjes" aan. Ze waren niet bedoeld voor publicatie, het waren geheugensteuntjes. Dit artikel gaat over twee van die vrienden: M.A. Koerselman en H.J. Krebbers.

Vriendenlijst, uit archief ECAL, Doetinchem

Bij sommige namen in de vriendenlijstjes staat de datum van de eerste ontmoeting geschreven; bij andere heeft Heuvel een geboortedatum geschreven. Achter een aantal namen heeft hij een kruisteken geplaatst, zoals bij de naam van M.A. Koerselman. Marinus was in 1871 in Harfsen geboren, hij was ruim zes jaar jonger dan Heuvel. De familie Koerselman verhuisde van Harfsen naar Oolde, waar Marinus opgroeide nabij Heuvels

VORDENSE VRIENDEN VAN H.W. HEUVEL (I)

geboortehuis Blauwhand. Toen Marinus 14 jaar werd, verhuisde de familie opnieuw. Vanuit Oolde vertrokken ze in februari 1885 naar Vorden. Van daaruit bezocht hij de onderwijzersopleiding te Zutphen. De laatste twee jaar van zijn korte leven was Marinus Koerselman als onderwijzer werkzaam in de buurtschap Vierakker nabij Wichmond. Hij overleed op 3 maart 1893 op 22-jarige leeftijd te Vorden. Heuvels vriend Krebbers was van 1852. Krebbers was dus ruim 12 jaar ouder dan Heuvel. Krebbers werd geboren in Gelselaar, het dorp waar Heuvel gedurende bijna 10 jaar hoofd der school was voordat hij schoolhoofd in Borculo werd. Krebbers bleef, net als Koerselman, tijdens zijn loopbaan onderwijzer; beiden waren niet zoals Heuvel in het bezit van de hoofdakte. Krebbers was het grootste deel van zijn leven werkzaam in Vorden. Hij bleef daar ook wonen na zijn pensionering. Bij de naam van H.J. Krebbers kon Heuvel geen kruis plaatsen. Hij overleed eerst op 12 februari 1936 op 83-jarige leeftijd te Vorden, bijna tien jaar na het overlijden van Heuvel. Heuvels graf vinden we in Borculo, waar hij in 1926 kwam te overlijden. Krebbers en Koerselman werden begraven op de Algemene Begraafplaats te Vorden. Ook Heuvel had daar wel begraven willen worden, zoals blijkt uit het slot van zijn artikel "Over Pinus Sylvestris"¹, waar hij schreef:

¹ In *Uit den Achterhoek* pag. 232 (1928 Kluwer Deventer)

Hoe gaarne zouden ook wij zulk een plekje vinden, als de aardse reis is volbracht, ver van het rumoer der steden, in lieflijke eenzaamheid te midden van onze vrienden, de dennen, vrienden sinds onze vroegste jeugd!

Marinus Koerselman, Heuvels pupil

In het jaar vóór zijn overlijden, het jaar van de Borculose stormramp, blikt Heuvel in meerdere publicaties terug op zijn leven. Hij schreef over Oolde; over zijn heide- en dennenland tussen Blauwhand en de Schipbeek; over het oude Emsbroek dat door ontginning zo veranderd was én hij schreef over zijn vriend Marinus Koerselman. Eerst 23 jaar later kon het publiek kennis nemen van “Mijn vriend Marinus Koerselman” door een publicatie in vijf delen in de Gelders-Overijsselse Courant. Bijna 60 jaar later schreef Jan Maalderink over deze krantenartikelen in de Vordense Kronyck no. 2 van 2007. Enkele jaren geleden ontdekte Gerda Stokreef-Braakman in het ECAL-archief het handgeschreven manuscript van “Mijn vriend Marinus Koerselman”. In dat manuscript schreef Heuvel dat hij de tekst “32 jaar na zijn (Marinus) dood dit voorjaar” had geschreven. In Heuvels dagboek vinden we bij 3-3-1893: “Marinus Koerselman overleden”. Het artikel over Marinus dateert dus van 1925. Hij schreef:

“Dit voorjaar moet ik gedurig aan hem denken. Niet dat hij anders geheel uit mijn gedachten is. O nee. [...] Maar dit voorjaar komt zijn beeld vaker dan anders opduiken uit het onderbewuste van mijn ziel: ‘s avonds als wij stil in onze huiskamer zitten of als ik onderweg ben in het duister en de sterren zo heerlijk schitteren, waarover wij vaak gesproken hebben met elkaar”.

Op een morgen vóór schooltijd in dat voorjaar van 1925 zat Heuvel schriftelijk werk te corrigeren in zijn klaslokaal in Borculo. Er kwam een oudere man de klas binnen die hem vroeg: “Meester, waar moet ik zitten?” Heuvel herkende hem eerst na enige tijd. Het was Marinus’ oudste broer Gerrit Jan Koerselman, geboren in 1862; twee jaar ouder dan Heuvel. Heuvel zag in het gezicht van Gerrit Jan trekken van zijn lang geleden overleden vriend Marinus:

“Hij (Gerrit Jan), die in Den Haag is in dienst der Koningin. [...] Diezelfde bruine ogen; diezelfde trekken om de mond. Zo zou mijn vriend Marinus mij aanzien, mij de oude, grijze man, hij (Marinus) nog in al de bekoorlijkheid van twee en twintig jaren. [...] En toch in zijn vroege dood is niets droevigs meer voor mij. [...] Ik zie de dagen die wij samen hebben doorleefd in goudglans liggen in het lieflijke dal der jeugd”.

Het gezin Koerselman was afkomstig van het (Nieuwe) Bielder in Harfsen². In ‘Oud-Achterhoeksche Boerenleven’ treffen we de boerderij onder een andere naam aan in September XII “Bij ’t Hulshof”. De vriendschap tussen beide families dateerde al van ver voor Heuvels geboorte. Heuvels grootvader van moeders kant, Hendrik Willem Koelman, keerde in 1833 in zes lange dagmarsen terug van zijn legerplaats Maastricht. Oververmoeid viel hij in een zandverstuiving nabij de Gorsselse Heide in slaap. De boer van het Hulshof (Nieuw Bielder) vond hem daar en bracht grootvader in zijn kar thuis.

² Twee marken gemerkt; Oudheidk. Ver. Gorssel, blz.80

Uit dien kleinen liefdedienst was een levenslange vriendschap gegroeid. [...] Zelfs na grootvaders dood hield die "verkeeringe" aan.

De familie Koerselman verhuisde later van Harfsen naar Oolde. In Heuvels jeugd bewoonden ze de pachtboerderij Haarman, eigendom van Huize Oolde. Heuvel was vanaf 1881 hulponderwijzer te Laren aan de school van meester Postel geworden na zijn mislukte "Ruimzicht-poging". Hij bezocht deze school eerst als leerling, zoals hij op meerdere plaatsen in 'Oud-Achterhoesch Boerenleven' vertelde³. In 1882 werd hij benoemd tot onderwijzer aan deze school aan de grintweg van Laren naar Deventer. Door verhoging van de pacht en door de malaise in de landbouw door de import van het goedkope Amerikaanse graan zagen de Koerselmans zich genoodzaakt om ook deze boerderij te verlaten. Met Sint Peter 1885 vertrokken ze naar de boerderij 't Joostink nabij huize Den Bramel in Vorden.

't Joostink (uit archief Oud Vorden)

Die boerderij konden ze pachten van het Oude en Nieuwe Gasthuis te Zutphen. Heuvel gaf in die tijd bijles aan Marinus, die graag net als zijn vriend, onderwijzer wilde worden. Heuvels ouders stonden toe dat de jeugdige Marinus gedurende enkele maanden op Blauwhand zou blijven na de verhuizing van de Koerselmans, omdat hij de lessen van Heuvel nodig had om te slagen voor het toelatingsexamen van de onderwijzersopleiding aan de Rijks Normaalschool te Zutphen. Samen sliepen ze in de bedstede op Blauwhand en studeerden ze in het opkamertje. Marinus slaagde voor het toelatingsexamen en met Pasen 1885 vertrok ook hij naar Vorden. Van daaruit volgde hij de lessen aan de Normaalschool te Zutphen. Volgens Heuvels dagboek slaagde Marinus op 19 april 1889 voor de onderwijzersakte. Na het behalen van de hoofdakte werd Heuvel in september 1890 benoemd als hoofdonderwijzer aan de school te Gelselaar. Marinus had moeite met het vinden van een baan. Na enkele mislukte sollicitaties werd hij in februari 1891 benoemd te Vierakker. Hij bleef thuis op 't Joostink wonen. Te voet ging hij dagelijks van Vorden naar Vierakker en terug. Het schoolhoofd van de Vierakkerse school was streng. Marinus moest bij het lesgeven blijven staan. Dat viel hem zwaar, vooral bij regenachtig weer, als zijn schoenen en kleding doorweekt waren geworden tijdens de wandeling naar school.

³ O.a. in Mei II: "Voor het eerst naar school".

In de zomer van 1892 maakte Heuvel met Marinus zijn eerste reis naar het buitenland. Ze bezochten samen Bentheim. In de kerstvakantie van datzelfde jaar bezocht Marinus Heuvel opnieuw in Gelselaar. Het was hun laatste ontmoeting. Met Pasen 1893 kwam Heuvels vader vanuit Oolde bij zijn zoon op bezoek. Hij vertelde dat hem ter ore was gekomen dat Marinus Koerselman ernstig ziek was. Heuvel schreef daarover in zijn artikel:

Ik schrikte ervan en 's avonds in bed dacht ik: "Zaterdag zal ik hem bezoeken". Maar de andere morgen -een grijze Zondagmorgen- daar kwam de brief. Ach God, hij was al dood!

Zwijgend legde ik de brief neer en zat daar stil, schier roerloos neer en de tranen welden op en wilden maar niet ophouden. Nu voelde ik eerst echt hoe lief hij mij was, mijn eerste vriend in de eeuwigheid. Ik schreef een innige brief aan de Moeder en haar kinderen. Op een zaterdag daarna reisde ik naar Vorden. Daar ging ik eerst bij meester Krebbers aan. "Ik verlies veel in hem", was al wat hij zei en we zaten een tijdlang zwijgend bij elkaar. Toen vergezelde hij mij een heel eind op 't Joostink aan, dat een half uur van 't dorp ligt. 't Was een mooie lentedag één der negen die Maart immers moet geven. [...] Daar zat de Moeder van mijn vriend, sinds een paar jaren was ze weduwe en nu dit verlies, een lieve teerhartige zoon, die met zijn inkomsten hen hielp in de financiële nood, maar dat was het voornaamste niet - hij was weg en ze miste hem zo. [...] We zagen zijn bibliotheek in het kleine opkamertje. [...]

Toen Heuvel die bibliotheek van Marinus zag, kwam de tekst van de Duitse dichter Geibel bij hem boven. Met Geibel verzuchtte Heuvel:

"Er war mein erster Schmerz und nimmer glaubte ich zu genesen"⁴

januari 2019

Deel II, met het accent op meester Krebbers verschijnt in de volgende Kronyck.

Boedelscheiding

De relatie was oaver,
zé had genog van bedrog en
al dat liegen.
De boedelscheiding volgden,
zé kreeg de kinder, hé kon de
klere kriegen.

⁴ "Hij was mijn eerste lijden en ik geloofde daar nooit van te genezen." Regel uit een gedicht van de Duitse dichter Emanuel Geibel (1815-1884). Als Heuvel wilde Geibel eerst dominee worden, maar later merkte hij dat zijn interesse meer bij de filologie (boekenkunde) lag.

Henk G. Teeuwen

De Joodse begraafplaats van Vorden

Aquarel van Cor Alons 14 augustus 1945

Ter beschikking gesteld door het Joods Cultureel Kwartier

Het zou een lange wandeling worden die dag.

Wat zou mijn hart nog liever wensen. Te voet van Borculo naar Vorden. Door een landschap vol geheimen. Eén van die geheimen is de Joodse begraafplaats halverwege de Wildenborchseweg. Het is waar deze door de Kampuizerweg doorsneden wordt.

EEN JOODSE BEGRAAFPLAATS IN HET BOS

Ik was er toen de Wildenborchseweg lange tijd voor het autoverkeer was afgesloten. Ik had alle tijd om rustig om mij heen te kijken. Ik zag de hoogteverschillen die daar zijn en probeerde mij voor te stellen hoe het er hier ooit moet hebben uitgezien.

Want zo bosachtig als het er nu is, was het hier niet altijd. Het staat te lezen in een gemeenteverslag uit 1876.

"In 1876 is door de alhier wonende Nederduitse Israëlieten zijnde een getal van 21 zielen in een hoek heidegrond gelegen op voldoende afstand van woningen in de buurtschap Mossel een stuk grond van ruim 5 aren tot begraafplaats ingerigt."

Ooit was het hier de grote stille heide, maar daar is nauwelijks iets van over. Wil je weten hoe het er hier heeft uitgezien, toen de kleine Joodse gemeente van Vorden indertijd het stukje heidegrond kocht van een zekere Jan Isaäk Brandts, dan moet je naar *het Zand* tussen Varssel en de Veldhoek.

Daar vind je hier en daar een stukje heide maar vooral ook diezelfde hoogteverschillen die ook het landschap rond de Joodse begraafplaats van Vorden hebben getypeerd. Maar nu is het hier allemaal bos en bomen.

Ik ben de begraafplaats opgegaan. Ik had het hoofd bedekt zoals de Joodse gemeenschap het graag ziet als je één van hun gewijde plaatsen bezoekt.

Een mooie herfstdag. De zon kon ongehinderd de met blad bedekte bodem van het bos bereiken. Zeven grafstenen staan er met van die vreemde Hebreeuwse letters.

Het was alsof de stenen hun gezicht ophieven naar de zon en zo is het ook. Het Joodse volk begraaft zijn doden met het gezicht op het oosten. Daar ligt Jeruzalem. Daar zal ooit de Messias komen en op zijn komst is het geloof van het jodendom gericht. In leven en sterven.

Zo was ik daar op de Joodse begraafplaats van Vorden.

Ik ben op veel meer Joodse begraafplaatsen in de Achterhoek geweest en vooral die welke gelegen zijn in het open land, zijn mij lief. Want je kunt er zo mooi met de stenen en de doden mee kijken naar waar de zon opgaat, naar het Beloofde Land.

U moet mij niet vragen waarom de Joodse begraafplaats van Vorden zo ver van het dorp ligt. Ik weet het niet. Ook in Heelweg ligt de Joodse begraafplaats *in the middle of nowhere*. In Diepenheim is het niet anders. Toch vind je Joodse begraafplaatsen ook wel onderaan de stadswallen die ooit onze landstadjes omgaven. Groenlo en Borculo bijvoorbeeld.

Hoe dan ook, de Joodse families van Vorden moeten met hun doden op een boerenkar een lange weg gegaan zijn om hun doden te begraven. De stenen in het bos hebben de namen van die families bewaard en je kunt ze nog lezen. Windmuller. Wertheim. Philips.

En ook is er die ene steen met die droe-

ve tekst. *Hier rust mijn geliefde eenige dochter Elize.*

Degene die deze woorden op een steen heeft laten zetten, ligt naast dit graf begraven. Het was de moeder van Elize. Anna Wertheim heette zij. Ze stierf 22 jaar later dan haar dochttertje. Elize stierf in 1911, nog maar veertien jaar oud.

Zeven stenen telt de Joodse begraafplaats van Vorden. Rechtop staande stenen. *Mathsevoth*. Ik zeg dat niet maar zo.

Nederland heeft veel Joodse nieuwkomers gekend. De *Sefardische* Joden kwamen van het Iberisch schiereiland, Spanje en Portugal. In de tijd van onze Tachtigjarige Oorlog ontkwamen zij aan de greep van de Inquisitie met haar brandstapels.

Maar ook uit Oost-Europa kwamen tienduizenden vluchtelingen. Dat is zo gebleven tot in de twintigste eeuw. De pogroms met alle gruwelen vandien. Het zijn de *Asjkenazische* Joden die de Jiddische taal meenamen. *Jatten*. *Goochem*. *Mazzel*.

De Sefardische Joden hebben liggende

stenen zoals je die vindt in Winterswijk op de oude begraafplaats naast de synagoge. Die van de Asjkenazische Joden staan rechtop.

In de tweede helft van de achttiende eeuw en in de negentiende eeuw vonden veel Asjkenazische Joden een thuis in Nederland. Groningen, Drenthe, Overijssel en Gelderland. Vooral de Achterhoek was voor hen een goede plek.

Een synagoge hier en daar herinnert aan die tijd. Borculo. Lochem. Het prachtige bewaard gebleven complex van de synagoge van Winterswijk met het meestershuis en het Joodse badhuis. De kleine sjoel van Aalten waar zo veel gedaan wordt om de Joodse gemeenschap te gedenken.

Veel Joodse families hebben het ver weten te schoppen.

In Dinxperlo bewaart men de herinnering aan de Deventer Tapijtfabriek Maurits Prins. In Borculo stond de beroemde perkamentfabriek Nathan Elzas & Zonen. In Doetinchem kun je nog altijd het gebouw vinden van de meubelgroothandel Mogendorff. Winterswijk kende de Joodse textielfabriek van Poppers en de kledingzaak van Zion in Eibergen had in heel de streek een goede naam. Maar ook de familie Windmuller uit Hengelo en Vorden stond goed bekend.

Als u denkt dat ook Vorden een grote Joodse gemeenschap heeft gekend, moet ik u teleurstellen. Joden kwamen en gingen. Levi Jacob. Jacob Koppel. Joseph Wolf. Ze kregen kinderen en ze vertrokken. Maar drie familienamen krijgen in

Vorden voet aan wal en op de Joodse begraafplaats zijn het dan ook deze drie namen die gehouwen in steen zijn bewaard: Windmuller, Wertheim, Philips.

Ondertussen ben ik nog altijd op onze kleine begraafplaats in het bos. De eenvoudige toegangspoort heb ik achter mij gesloten. De zon schijnt op het bladerende aan mijn voet. Ik sta voor een grote grafsteen.

De ronde bovenzijde van de steen is voorzien van een grafschrift in het Hebreeuws. De vertaling ervan is veelzeggend: *In het leven en in de dood waren zij niet gescheiden*. Een echtpaar heeft hier in een gezamenlijk graf zijn laatste rustplaats gevonden. Het zijn Amon Wertheim en Esther Windmuller.

Enkele weken na elkaar in dat jaar 1887 zijn zij gestorven en het is alsof zij elkaars hand hebben vastgehouden toen het laatste uur sloeg. Amon was een Joodse jongeling uit het Duitse Bocholt die ooit de hand gevraagd had van Esther Windmuller,

de dochter van de Joodse slager Levi Windmuller. Hun liefde staat geschreven in steen daar in het bos aan de Wildenborchseweg.

Achter de steen van Amon Wertheim en Esther Windmuller staat de steen van Jozeph Windmuller, gestorven in 1894 en die van zijn vrouw Grietje de Jong, gestorven in 1893. Esther en Jozeph waren broer en zus.

Ondertussen sta ik nog altijd voor de dubbele grafsteen van Amon en Esther. Onder mijn voeten dorre bladeren. Wat losse takjes. Maar diezelfde grond onder mijn voeten bewaart een geheim.

Want exact op deze plaats werd ooit de kleine Jozeph Windmuller begraven. Hij stierf in de winter van 1876, nauwelijks een half jaar oud en was de eerste die op de Joodse begraafplaats van Vorden begraven werd. Het was niet zijn vader die aangifte gedaan heeft van zijn dood. Het was zijn opa Jozeph Windmuller. Zijn kleinkind was naar hem vernoemd.

Hij is het die later enkele meters verderop zijn laatste rustplaats vond. Het is niet het enige leed dat hem niet bespaard bleef. Jozeph Windmuller en Grietje de Jong hebben al hun acht kinderen overleefd. De stenen op hun graf zwijgen van dit donkere geheim.

Op de begraafplaats in het bos bevinden zich nog een vijftal graven eveneens zonder steen. Ze liggen verspreid rondom de zeven grafstenen. Niets is er dat verradt dat hier mensen begraven liggen, elk met hun levensverhaal. Leden van de Joodse Gemeente van

Zutphen zijn hier vijf jaar na de oorlog in 1950 geweest met Israël Windmuller. Hij is een zoon van de Vordense Windmullers en begon in Zutphen met veel succes een manufacturenzaak. Uit de verhalen van de familie wist hij veel te vertellen. Het is aan hem te danken dat wij de zes namen kunnen noemen van hen die hier ooit begraven zijn:

- *Jozeph Windmuller* 1876 – 1876
- *Jacob Windmuller* 1841 – 1873
- *Heijman Windmuller* 1848 – 1882
- *Heintje Wertheim* 1844 – 1885
- *Philip Philips* 1871 – 1890
- *Alexander van Koppele* 1801 – 1889

Heijman was de vader van de kleine Jozeph. Jacob was zijn broer. Net als hijzelf op jonge leeftijd gestorven. Alexander van Koppele was een gepensioneerde militair die als kostganger van Meijer Philips in Vorden nog lange tijd heeft geleefd.

De laatste stenen op de kleine begraafplaats behoren toe aan Sander Philips en Diena Jacobs. Sander was veehandelaar en dreef aan de Nieuwstad een

café. Diena is na een zwaar ziekbed gestorven. Het moet indertijd voor Sander een zware gang geweest zijn naar haar graf.

Ik heb Mirjam Schwarz uit Winterswijk en Marcelle Zion uit Israël gevraagd om mij met de vertaling van de grafschriften te helpen. Zo luidt het grafschrift van Jozeph Windmuller en zijn vrouw Grietje de Jong als volgt.

*Hier ligt begraven
een goed en deugdzaam man
Jozeph de zoon van Asher de leviet
de naam van zijn moeder was Pesja
overleden maandag 26 Kislev 5655
Moge zijn ziel gebonden worden in de
bundel des levens*

*Een moedige vrouw de kroon van haar
man*

*Hier ligt een voorname vrouw
Gita de dochter van Jacob gezegend zijn
herinnering
de vrouw van Jozeph de zoon van Asher
de leviet Windmuller
overleden op woensdag 4 Tevet 5654
Moge haar ziel gebonden worden in de
bundel des levens*

Drie families kochten indertijd in 1876 het stukje heide aan de weg naar de Wildenborch. Het gemeenteverslag uit dat jaar vertelt dat toen de Joodse gemeenschap van Vorden 21 zielen telde.

Die jaren zeventig van de negentiende eeuw zijn de bloeitijd geweest van de kleine Joodse gemeenschap van Vorden. Er kwam een bescheiden huissynagoge voor de dagelijkse gebeden en de viering van de sabbath. Er kwam een godsdienstleraar om in de diensten

voor te gaan en de kinderen in te wijden in de traditie van het jodendom. In 1882 werd de Joodse Gemeente van Vorden opgericht met een eigen reglement.

Maar de gemeente was maar heel bescheiden en bleef aangewezen op de Joodse gemeente van Hengelo Gld. Erg was dat niet. Daar was immers de familie blijven wonen. Daar kwamen ze thuis in huis en schoel.

Een lang leven is de kleine Joodse Gemeente van Vorden niet beschoren geweest.

Een beschrijving van de burgerlijke gemeente Vorden uit 1914 is er kort en krachtig over. Géén synagoge. Géén Joodse school. Géén godsdienstleraar is er in Vorden nog te vinden. En het kerkbestuur van de Joodse gemeente bestaat uit slechts één persoon. Meijer Philips.

In 1930 vertrekt Meijer uit Vorden en drie jaar later wordt de Joodse gemeente van Vorden opgeheven. De zorg voor de begraafplaats gaat naar de Joodse Gemeente van Zutphen. Na de oorlog neemt de Gemeente Vorden in 1959 deze zorg over. En in 2015 wordt de begraafplaats, die eigendom blijft van het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap, op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst.

De Joodse begraafplaats in het bos. Ik open het toegangshek om mijn voetocht te vervolgen en kijk nog even achterom.

Dwars over het kleine rechthoekige terrein moet een middenpad hebben gelopen. Aan het eind daarvan heeft een klein gebouwtje gestaan.

Het *metaheerhuis*. Dat komt van het Hebreeuwse *tahara* dat duidt op de rituele wassing van de dode. Het ritueel wil zeggen dat de gestorvene nu alles achter zich mag laten om enkel vooruit te zien. De zon die opgaat in het oosten tegemoet.

Ik zie een kleine stoet met een dode op een baar gaande over het middenpad. En aan het graf klinkt het *Sjema Jishraeel*.

Hoor Israël de Heer is onze God!

Veel zijn het er niet die hier hun laatste rustplaats vonden. Allemaal namen ze verhalen mee in hun graf. Misschien dat ik iets van die verhalen aan de vergetelheid kan ontrukken. Ik verlaat de begraafplaats en ik weet wat me te doen staat.

Graag maak ik u in de volgende nummers van de Kronyck verder deelgenoot van mijn speurtocht naar de geschiedenis van de Joodse families die ooit deel uitmaakten van de Vordense gemeenschap.

Bronnen:

S. Laansma De Joodse gemeente te Hengelo Gld
Hans Kooger Het oude volk
Hans Kooger diverse notities bewaard in het Archief te Doetinchem
NIG Zutphen verslag bezoek aan de Joodse begraafplaats te Vorden 1950
Diverse artikelen Jaarboek Achterhoek en Liemers
NIG De stedendriehoek begraafplaats Zutphen
Erfgoedverordening Gemeente Bronckhorst 2013
Stenen Archief
Met dank aan het Joods Cultureel Kwartier
Met dank aan Marcelle Zion en Mirjam Schwarz
Foto's Henk Teeuwen

Breudse kippe

‘Verduld’, zei de boer
 toen hé de kippe dood van ’t
 nus af haalen.
 ‘Noe wördt ’t nog mooier;
 noe is de kippe dood
 en de kuukens bunt nog dooier”.

Carol Jan Klok

NOGMAALS ARTIKEL 'OVER VORDENSE HEUVELS EN HOOGTEN'

Op het bovenstaande artikel in de Kronyck van december 2018 reageerde heel attent de heer Rik Mars, waarvoor nog hartelijk dank. Rik gaf aan dat de in het artikel vermelde AHN-2 hoogten niet kloppen. De uit een satelliet gemaakte beelden zijn minder geschikt om de plaatselijke bodemhoogte te meten. Deze rekenen namelijk al snel ook het op de hoogten staande geboomte mee.

Beter is het om de op een topografische kaart vermelde waarden te gebruiken (zie bijv. www.topotijdreis.nl). Daar zijn de volgende waarden boven NAP te vinden:

- Vorden dorp: 10.7- 13.5 m,
- Kapellebult: 15.6 m (2,5 m boven de omgeving),
- Knienebult: 18 m (5 m boven de Ruurloseweg ter plaatse),
- Schelle Geurkensbelt: 20.2 m (5 m boven de naastgelegen Wildenborchseweg),
- Zunnebult: 15.4 m (3 m boven de Reoordweg, die de heuvel doorsnijdt) en het mogelijke restant van de Kattenberg: 16 m (nauwelijks hoger dan de naastgelegen Ruurloseweg).

Koffie

Ik zei nog tegen die ober

'De koffie is niet bes zo,

ging dat per ongeluk

of deed ie dat expresso“?

Fotocommissie

EMPO MANNEN KOOR 1939

Ter afwisseling van de teksten een fraaie foto van het Empo mannenkoor uit 1939. We zijn benieuwd of er nog Vordenaren zijn, die de zangers bij naam kennen. Uw reacties, waarvoor bij voorbaat dank, graag naar de voorzitter van de fotocommissie. E-mail: rinus.ilbrink@gmail.com, tel 552666, adres Strodijk 1.

Hé was handig met letters en papier

dus zo werd hé drukker.

En 't liep goed

En hé werd steeds drukker

en drukker

en drukker

en drukker.